

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

שיחות

כבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ימים אחרונים דחג הפסח תרצ"ו

יוצא לאור בפעם הראשונה מכת"ק

תדפיס מהוצאה החדשה של ספר השיחות תרצ"ו הי"ת

הוספה: אגרות-קודש

על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ואחת לבריאה

מאתיים וחמשים שנה להסתלקות-הילולא של הבעש"ט ז"ל

לזכרון ולעילוי נשמת

הרה"ח ר' חיים יהושע ב"ר ישראל מנחם מענדל ע"ה

יארצייט ה' אדר

וזוגתו מרת יהודית בת ר' אפרים ע"ה

יארצייט ה' חשון

פשעמיש

והרה"ח ר' אהרן מאיר ב"ר אליהו יוסף ע"ה

יארצייט ט' חשון

וזוגתו מרת פריידא מאטל בת ר' שמריהו ע"ה

יארצייט כג שבט

אבער

נדפס ע"י נכדם

הרה"ח ר' מרדכי שי' פשעמיש

אפשר יהי לשלוח החבילות מכאן, ובבקשה מאד להשתדל אשר הקהלה תקח על עצמה לשלוח לכה"פ מספר החבילות האמור.

והנני ידידו ש"ב הדו"ש מכבדו ומברכו

יוסף יצחק

וישכ

בי"ה, כ"ג אדי"ש תרצ"ב
ריגא

אל כבוד הקהלה העברית בעי"ת לאדו יעיי"א
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בטח ידוע להם מצב אחב"י שי שברוסיא, ובטח קראו את הקול קורא השונים מגדולי ישראל המעוררים לבא לעזרתם ולשלוח להם חבילות של קמח פסח למצות. בקשות לאלפים מתקבלים מאחב"י שברוסיא, בתחנונים אשר ישלחו לכה"פ חבילה אחת של קמח פסח למשפחה שלמה, שיהי להם לכה"פ כזית מצה. ואשר ע"כ הנני פונה בזה, ע"י החברים הנכבדים ידידינו הנכבדים והנעלים שי, אל הקהלה הנכבדה, אשר תואיל להשתתף במצוה רבה הלזו, ולקחת על עצמה לשלוח מספר ידוע של חבילות של קמח פסח לאחב"י שי שברוסיא.

ומדי דברי אתכבד להביע ברכתי לקהל עדת ישרן אשר בעי"ת לאדו יעיי"א, כי יברך השי"ת את קהל עדתם בתוך שאר אחב"י, ה' עליהם יחיו, בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר.

והנני ידידו ש"ב הדו"ש ומברכם

יוסף יצחק

וישכ

מצילום האגרת. לתוכנה ראה אגרת הקודמת, וש"נ.

הקול קורא: דלעיל ח"ב אגרת תקסה.

החברים הנכבדים: שבאגרת הקודמת – ע"י מוהרש"ז שניאורסאהן, וראה לעיל ח"א אגרת ד'רטו, שאגרת בתוכן דומה נשלחה אל ראשי קהלת לאדו, ה"ר אלחנן שטיינשניידער, ה"ר אליעזר ברנשטיין, וה"ר חיים הרשברג.

פתח דבר

לקראת חג המצות, זמן חירותינו הבעל"ט הננו מוציאים לאור – בפעם הראשונה מכ"ק – שיחות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע מימים האחרונים דחג הפסח תרצ"ו (תדפיס מהוצאה החדשה של ספר השיחות תרצ"ו ה'ש"ת).

לתועלת הלומדים והמעיינים, ניתוספו הערות ומראה מקומות הבאים בשולי הגליון – נערכו ע"י הרה"ת ר' אהרן לייב (בהרש"ב) שי' ראסקין.

*

לתועלת הקוראים תורגמה השיחה ללשון הקודש – ע"י הרה"ת ר' טובי' שי' בלוי.

*

בתור הוספה – הננו מדפיסים כמה מכתבים מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ (תדפיס מהכרך הי"ז של סדרת אגרות קודש שלו הנמצא כעת בשלבי ההכנה לדפוס, בעריכת הרה"ת ר' שלום דובער שי' לויז).

מערכת „אוצר החסידים“

בי' ניסן, ה'תשע"א
ברוקלין, נ"י.

SICHOS
LAST DAYS OF PESACH 5696

Copyright © 2011
by

Kehot Publication Society
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com

Orders Department:
291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213
(718) 778-0226 / FAX (718) 778-4148
www.kehot.com

All rights reserved, including the right to reproduce this book or portions thereof, in any form without prior permission, in writing from the publisher.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch, Inc.

ליל זש"פ בסעודה, רצ"ו.

דינסטאג דעם ערשטן טאג ר"ח כסלו אין יאהר תרס"ה, נאכדעם ווי איך האב איבערגילייענט פאר דעם טאטן די עניני הכלל פאסט, און דער טאטע האט מיר גיגעבין געוויסע הוראות וואס צו ענטפערן און שרייבן, האט ער מיר גיהייסן שרייבן איינגע מענטשן, צווישן זיי הרב מאדעיוסקי, הרב בעזפאלאוי, הרב ראפאלאויטש, הגביר

די רוסיש-יאפאנער מלחמה וואס האט אויסגיבראכן אין יאהר תרס"ד, האט ליידער גידוערט מעהר צייט ווי מי האט פריהער גירעכנט.

אין חדש טבת האט דער טאטע צוזאמען גירופן אין ליובאוויטש א קליינע אסיפה, און האט פארגלייגט פערשידענע עניני הכלל, צווישן אנדערע זאכן, אויך ועגין בעזארגן מיט מצה און פסח פראדוקטן די אידישע סאלדאטן וואס געפינען זיך אויף דער מלחמה.

די אסיפה האט אויסגעארבעט א פלאן ארבעט מיט א ועד מיוחד, וואס האט זיך געדארפט עוסק זיין בעקומען דעם רשיון הממשלה, און אויך שאפן די געלד מיטלען.

אין עטלכע וואכן נאך דער אסיפה איז דער טאטע גיפאָהרן אין פאריז: צו די פראפעסאָרין, זייענדיג אין פאריז האט דער טאטע פיהל מיטגעהאלפן דעם פטרבורג מצה קאמיטעט הויפטזיכלעך צו בעקומען די מלוכה רשיונות אויף צו שטעלן די מצה און פסח פראדוקטן אין די ערטער וואו די אידעשע סאלדאטן גיפינען זיך, דורך געוויסע פאליטישע און פינאנסיעלע פערזענליכקייטן, וואס האָבן גיהאָט אַ גרייסע השפעה אויף די מלוכה מענער אין רוסלאַנד.

(1) מרשימת רבינו (כ"ק והעתקה). לקמן ע' 141 ואילך נדפסה שיחה זו מרשימת השומעים.

(2) הגיע לפאריז יט שבט (אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ד ס"ע כו).

(3) ראה "חנך לנער" ע' 14: אחר חנוכה [תרס"ד] נוסע לפאריז. מתעסק שם בדבר שלוח מצה ושאר צרכי פסח לאנשי חיל מבני הנמצאים במזרח הרחוק לרגלי מלחמת רוסיה יאפאן.

(4) הרב אליעזר משה מאדעיוסקי. הרב דחאראל פלך פאלטאווע. נולד בשנת תר"ט. התעסק במלחמת הדת מטעם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ג ע' נה. ועוד).

(5) הרה"ח הרה"ג ר' יעקב מרדכי בעזפאלאוו. רב בפאלטאווע. מחסידי אדמו"ר מהר"ש ואח"כ אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. י"ב אייר תרס"ו – ל' תשרי תרע"ו. ראה אודותו ספר השיחות תר"ץ ע' 92. ע' 104 ואילך. תרצ"א ע' 224. ע' 272. ע' 276. שיחת כ' כסלו תרצ"ג סעיף ו. לקמן ע' 192. ע' 393. ספר השיחות קיץ ת"ש ע' 26. תשי"ז ע' 10. וש"נ.

(6) הרב יצחק יואל ראפאלאויטש. הרב דקרעמענטשו. מחסידי כ"ק אדמו"ר מהר"ש ואח"כ מחסידי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב וכ"ק אדמו"ר מהורש"ב. בהיותו צעיר לימים נעשה חתנו של הרה"ג והרה"ח ר"י תומארקין. כעבור שנים אחדות נפטר חותנו ונתכהן לרב (שיחות סיון תרצ"ב – תורת מנחם רשימת היומן (תרצ"ב) ע' רלו. בית רבי ח"ג פ"ה). עלה לארה"ק בשנת תרצ"ב, ונפטר שם ביום ב', כו תמוז תרס"ז (קובץ "שערי ציון" תמוז-אלול תרס"ז ע' נג). ומ"כ בחלקת חב"ד בהר הזיתים.

(*) ושם, שנפטר בשנת השמונים וארבע לחייו – וא"כ נולד בשנת תר"ד. אבל בספר "אהלי שם" (פינסק, תער"ב) ע' 190 שנוגד בשנת תר"ח. בקובץ "תורת ארץ ישראל" – ירושלים, תמוז-אלול תרס"ז – שנפטר בן פ"ה שנה.

חיי הצעירים והצעירות המתלמדים בברן במאכל כשר, ואשר באו בדברים עם מר מסינגר בנדון זה, ושמחתי מאד לשמע דבר זה, ופעולות כגון אלו הן הפעולות אשר אברכים שכמותם צריכים לעבוד ולפעול על שדה החזקת היהדות בכל מקום שהם, והשי"ת יצליח להם.

הדו"ש ומברכם

יוסף יצחק

ו'שיט

בי"ה, כ"ג אד"ש תרצ"ב
ריגא

כבוד ידידי ש"ב הרה"ג והרה"צ הנודע ומפורסם לשם תהלה ותפארת, גזע תרשישים וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שליט"א

שלום וברכה!

בטח ידוע לכבודו ש"י מצב אחב"י ש"י שברוסיה, וכעת לרגלי חה"פ הבע"ל מתקבלים בקשות לאלפים מאחב"י ש"י שברוסיה להמציא להם קמח של פסא למצות, ות"ל אשר מספר ידוע של חבילות נשלחו, אבל עדיין מונחות המון בקשות שלא נתמלאו, ואשר ע"כ הנני פונה כזה לכת"ר שליט"א בבקשה, להסתדר יחד סגל חבורה אשר יפנו אל הקהלה העברית בלאדז בבקשה, שתקח על עצמה לשלוח לרוסיה לכה"פ חמשים חבילות של קמח פסח, לפי רשימת האדרעסים שאני מצרף בזה.

כפה"נ אשר משלוח החבילות דרך לטביא הוא בתנאים נוחים יותר מאשר בשארי מדינות (שגם מפולין שולחים חבילות דרך לטביא) וא"כ

ו'שיט

מצילום האגרת. וכן שלוש האגרות דלקמן. תמצית אגרת זו ושלאחר' נדפסה לעיל ח"א אגרת ד"רטו, שהיא רשימה קצרה שרשם המזכיר בשעה שהכתיב אותו רבינו. כאן באות שתי האגרות בשלימותן, כפי שהוקלדו ע"י המזכיר, ונחתמו ע"י רבינו.

מוה"ר שניאור זלמן: שניאורסאהן מלאדו. אגרת נוספת אליו – לעיל ח"א ד"רל. חבילות נשלחו: על משלוח קמחא דפסחא לרוסיה בשנה הקודמת, ראה לעיל אגרת ו'רפ, ובהנסמן בהערות שם. על המשלוח בשנה זו, ראה שלוש האגרות הבאות.

שמחתי לשמוע שמסר הפ"ש שלי אל חבריו, ומצטער אני מזה שכותב שלא יצא כלום מבנו של הרב לווינשטיין, מכאן כתבו לו והשיב שמוכן הוא לעשות בזה, מה שאפשרי יהי לו. ובקשה לכתוב מהנעשה בזה.

שמחתי מהדיעה שהסטודנטים נתדברו עם מר מסינגר, ויעזור השי"ת שיצא מזה פועל טוב.

מקוה אני אשר בעבודתם יפעלו הרבה. ומה שכותב אשר הסמסטר הבא יהי יותר טוב, הנה שיטתי היא אחרת, אשר צריכם להשפיע גם על הסמסטר הזה שיהי טוב כראוי להיות.

הי לי מכתב ממר גארדון שי' מליטא, שהי תלמיד בברן איזה זמן, והפליא לפני את ההתעוררות שהי בין הסטודנטים, ושמחתי מאד, וכדאי הדבר אשר אפילו בריחוק מקום יעוררו ויחזקו איש את רעהו.

את קטע העתון קראתי, וכבר ידוע לי מהישיבה שבעיר מונטרו.

הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

ו'רפב

ב"ה, כ"ב שבט תרצ"א
ריגא

אל התלמידים הנכבדים והנעלים
מר קמחי ומר שמרלינג שי'
ברן

שלום וברכה!

ע"י התלמיד הנכבד מר הלמן שי', נודע לי דבר השתדלותם להקל

חולה .. שבועות: כדלעיל אגרת הקודמת, ובהנסמן בהערות שם.
הרב לווינשטיין: מצורף. ראה לקמן אגרת ו'שלב – אליו, ו'ש"נ.
מכתב ממר גארדון: בהמשך לזה ראה לעיל ח"א אגרת ג'תתנה.

ו'רפב

תצלים האגרת נדפס בתשורה (שמערלינג, תש"ג). לתוכנה ראה לעיל אגרת הקודמת, ובהנסמן בהערות שם.

אגרת זו נזכרת גם לעיל ח"א אגרת ג'תתנה: ממר קמחי ושמרלינג שי' עדיין לא קבלתי מענה, ולפי הגלוי של כבודו בטח אקבל בקרוב תשובתם.

מר קמחי ומר שמרלינג: בהמשך לזה ראה לעיל ח"א שם.

ברן: בירת מדינת שווייץ.

ר"י ברלין, הגביר ר"ש גוראריי, הגביר ר"י הורעוויטש, אז ביום ג' ז' כסלו פאָרט ער קין פטרבורג און רעכנט פאָר ויכטיג דאָנערשטאָג ט' כסלו מיישב זאיין זיך מיט זיי איבער ויכטיגע כלל ענינים, וואָס ער בעט זיי קומען צייטיג.

אויף דער אסיפה פון ט' כסלו איז צווישן אַנדערע עניני הכלל אויך אַרומגירעהט גיואָהרן די פּראָגע „מצה און פסח פּראָדוקטן פּאָר די אידעשע פּראָנט סאָלדאַטן" און עס איז געבליבן אַז מי זאָהל זעך וענדן מיט אַ בקשה צו דער רעגירונג אויף מאַכן אַ צענטראַל קאָמיטעט, און עס איז גלייך אויס-גיקליבן גיואָהרן אַ דעלעגאַציע וואָס זאָהל זיך פּאַרשטעלן דעם אינערין און קריגס מיניסטער, און מאַנטאָג יג כסלו איז גיוען די ערשטע אודיענץ פון דער דעלעגאַציע באַ ביידע מיניסטאַרען.

דעם טאַטנס אַרבעט וועגין „מצה צושטעלונג פּאָר די פּראָנט סאָלדאַטן" פּאַרנעמט אַ חשובין אַרט אין די רשימות אויך אַנגיקומען.

דינסטאָג י"ג ניסן האָט דער טאַטע גישיקט אַ תודה און אַי ברכה טעלע-גראַם, צו די חברי הועד פון דעם צענטראַל מצה קאָמיטעט אין פטרבורג.

מיטוואַך אין אָינד בשעת דער טאַטע מיט די אַלע מסובים זאָיינען גיזעסן באַ דעם ערשטן סדר, און מי האָט אַנגיהויבען זאָגען די הגדה, האַ לחמא

- 10) ראה רשימת רבינו משנת תרס"ה – סה"מ תרס"ה ע' שנד ואילך.
- 11) מוויטעבסק.
- 12) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ד ע' צט. ע' קא. ע' קט. ע' קכא. רשימה שבהערה 10.
- 13) עיר הסמוכה אל מקום המלחמה.
- 14) א: כ"ה בהעתקה. בכ"ק ליתא.

7) מריגא. חתן אחות כ"ק אדמו"ר מהר"ש (הרבנית ראדע פריידע). נפטר בקיץ תרס"ח. ראה אודותו: אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ב ע' תשא-תשב. נזכר בספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת, תש"ז. תשנ"ז) ע' 76 ואילך. ספר השיחות תש"ב ע' 98. ס"ע 117. תש"ה ע' 24. ע' 28. ע' 30 ואילך. ע' 41. תש"ח ע' 177. ו'ש"נ. ועוד.

8) ר' שמואל בר' שניאור זלמן גוראריי. מה"י"ושבים" אצל אדמו"ר מהר"ש, ואח"כ נצטווה ממנו להתעסק במסחר. מחסידי אדמו"ר מהורש"ב ואדמו"ר מהורש"ב. נפטר בחודש אדר תרפ"א. ראה אגרות-קודש ח"א ס"ע קיט ואילך (בהערה). שם ע' שכו. ח"ד ע' קעה. ראה אודותו לקמן ע' 192. 301.

9) ר' יעקב הורוויטש מריגא. נזכר בספר השיחות תש"ב ע' 97 ואילך. תש"ד ע' 18. תש"ה ע' 24. תש"ח ע' 177. אגרות-קודש ח"ח ס"ע קי ואילך. ועוד.

אונטערשרייבין זיין נאָמען מטלוסט¹⁸, טלוסט איז אַ מאָהל גיועהן אַ גרעניץ שטעטל וואָס דאָרט איז גיועהן גימוערטע אַקאָפּעס. דעם בעל שם טוב'ס עלטערן זיינען גיועהן גרייסע אַרעמע לייט, וואָס האָבן ניט גיהאַט קיין דירה אין שטאָט, האָבן זיי דאָרט גיוויינט, און דאָרט איז גיבאירן גיוואָהרען דער בעל שם טוב, דער פאָהר האָט ער זיך אונטערגעשריבן מאקופ, פון דעם טייל אַקופ וואָס אין דעם שטעטל טלוסט¹⁹.

דער בעל שם טוב – זאָגט דער טאַטע – איז גיבארן גיוואָהרן אין אַ אַקאָפּע, דאָס איז אַ הוראה אויף דעם דרך עבודה פון בעש"ט אַז דאָרף²⁰ תמיד זיין אין אַ אַקאָפּע פון דער מלחמה רוחנית. דעם בעל שם טוב'ס אַקאָפּע איז ניט מער ניט וואָס בכוחה קאָן מען דוחה זאייין אַנדערע אַקאָפּעס, נאָהר עס גיט אַ כח אויף מצליח זיין אין דער מלחמה רוחנית²¹.

עניא, האָט דער טאַטע גירעט ועגין די אידעשע סאָלדאַטן וואָס געפינען זעך אין דער מלחמה.

כל דכפין ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח²², דאָס אַלץ איז גירעט אַז מי קאָהן גיין, און עס איז דאָ ווהיין צו גיין קריגין מצה, אָבער אַז עס איז ניטאָ וואוהיין צו גיין דאָרפמען בריינגען, גילייבט השי"ת די אַלע אידן פון אונזער מדינה האָבן מקיים גיועהן די מצוה מיט אַ הרגש פנימי פון אהבת ישראל.

אין דעם האָט מען געבראַכט אַ טעלעגראַמע פון פטרבורג, פון דעם צענטראַל מצה קאָמיטעט וואָס איז מודיע דעם טאַטן, אַז לויט די²³ ידיעות וואָס דער קאָמיטעט האָט דערהאַלטן, זאיינען מצה און פסח פראָדוקטן צוגישטעלט גיוואָהרין אין אַלע פונקטן, אויך אין די אַקאָפּעס.

דער רבי האָט גיזאָגט – הייבט אָן דער טאַטע דערציילן – אַז דער בעל שם טוב, פלעגט זעך אונטערשרייבין זיין נאָמען מאקופ²⁴, און אַ מאָל פלעגט ער

בנדון הצפת הקו"ק, נחוץ הי' אשר יפיצוהו בדרך זה, אשר איזה מהצעירים ילכו בעיר וישימוהו בתיבות הפוסתה שעל הדלתות והפתחים. ואיני מבין מדוע לא עשו ככה. היו צריכים לחלק את העיר לחלקים ובכל חלק העיר ילכו צעירים מיוחדים לחלק את הקו"ק באופן הנ"ל להשימו בארגזי הפוסט על הפתחים, ולהשאיר רשימה אצל מי הניחו, ובזה צ"ל עבודת הצעירים בגופם.

כאן נדפסו שני מאמרים באנגלית בנדון טהרת המשפחה, עסקתי ביצירתם ובהפצתם, ושלחתי לערים שונות איזה אלפים אכסמפלארים מהם, חושב אני לשלוח להם אי"ה איזה אכסמפלארים, הגם שאיני יודע עד כמה יכולים הם להשתמש בשפה זו, אבל מאמר אחד כבר נעתק לאידיש ובאפשרות הראשונה אשלחנו.

בודאי נחוץ הי' להוציא קו"ק גם בנדון תפילין. בהנוגע להדפסה איני יכול לומר כלום עכשו, אבל חושב אני שאם היו מדפיסים לא היתה טרחתם בחנם, ואני מבקשם להשתדל לעשות זאת.

גייד נא ברכה בשמי לכל חבריו הצעירים שי' כי יברכם השי"ת בגו"ר.

והנני ידידו הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

ו'רפא

בי"ה, כ"ב שבט תרצ"א
ריגא

אל האברך הנכבד והנעלה מו"ה ד. שי' הלמן

שלום וברכה!

מכתבו מר"ח שבט הגיעני במועדו, אלא שהייתי חולה ליע כשלשה שבועות ולא יכלתי להשיב עליו.

מאמרים .. המשפחה: כדלקמן אגרת ו'רסג, ובהנסמן בהערות שם.

ו'רפא

נדפסה בתשורה (אלפרוביץ, תשס"ה).

האברך .. הלמן: אגרות נוספות אליו – לעיל חט"ז ו'רס, ובהנסמן בהערות שם. לקמן ו'שט. ו'שמ. ו'שמג. ו'שנג. לתוכנה ראה גם אגרת הבאה, ולקמן אגרת ו'שלב. תורת מנחם ח"ד ע' 166.

18) ראה "התמים" שם (ע' יב [ז, ב] ואילך).

19) ראה גם מכתב הרב יוסף לעווינשטיין מסעראצק (ת"ר-תרפ"ד). בעהמח"ס דור ודור ודורשיו (נדפס בקובץ נחלת צבי (בני ברק, תשנ"ז) חוברת יד ע' קעב).

20) ארז"ל: מדאראף.

21) ראה בארוכה שיחת ליל ב' דחה"פ תש"כ (תורת מנחם – התוועדות תש"כ ח"ב ע' 10 ואילך).

15) הגדה של פסח פיסקא „הא לחמא עניא“.

16) בהעתקה: לויט אלע ידיעות.

17) ראה מכתבי הבעש"ט ב"התמים" חוברת א (ע' כב [ב, ב]). ושם (ע' יט [א, א]): „גולדתי בק"ק אקופ“. ועד"ז בשיחת כ' כסלו תרצ"ג (לקוטי דיבורים ח"א לא, א). ובספר השיחות תש"א ע' 153: מורנו הבעש"ט איז געבאָרן געוואָרן אין דעם גאָר קליינעם ישוב אקופ.

ו'רס

בי"ה, כ"ח סיון, תר"ץ
באסטאן

כבוד ידידי האברך הנעלה והכי נכבד משכיל על דבר
טוב, פועל חרוץ, בעל מדות תרומיות, ווי"ח אי"א
מוהרחמ"א שי

שלום וברכה!

הנני מאשר קבלת מכתבו מט"ו סיון.

בנדון עבודת הצעירים בהנוגע להרבנים המתגוררים בריגא, על
דרכם למדינות אחרות, הנה קשה לי לתת תכנית מכאן, אמנם כוונתי
בכללות היתה, אשר נחוץ להוציא תועלת ממקרה זה אשר הרבנים
נמצאים בריגא על משך איזה זמן, והיו הצעירים צריכים להשתדל לעבוד
שתהיי בזה טובה כפולה, היינו אשר ימצאו מקומות זמניים עבורם הן
בעיר והן בחוף היום ובערי השדה, ועיי"ז היו הרבנים מצד אחד משיגים
לכה"פ מקצת פרנסתם בדרך כבוד, ומצד השני היו קהל השומעים
לדבריהם נהנים מדבריהם, והיו משאירים אחריהם רושם טוב, שהי
מביא תועלת אח"כ לעזור בדברים ידועים.

בנדון המקוה, קשה מרחוק לדבר מזה, כי אין ידוע לי המצב בזה.
אני חושב אי"ה כשאבא בקרוב חזרה הבית אראה מה אוכל לעזור בזה.
הצעתו אשר הרבנים שנסעו מריגא ישתדלו בזה, הנה אלו הרבנים
שראיתי שבאו לא כבר מהתם, מושללי יכולת הם לעשות דבר מה בזה.
היי נחוץ להעתיק הקו"ק בשפות רוסיא ואשכנז. בלי ספק ימצא מי
שיוכל לעשות זאת. מבקש אני לעשות זאת ומקוה אני שבמשך הזמן
אשיג איזה עזר על זה.

ו'רס

מצילום האגרת.

מוהרחמ"א: חדקוב. אגרות נוספות אליו – לעיל אגרת הקודמת, ובהנסמן בהערות שם.
עבודת הצעירים: שנכתב על כך באגרת הקודמת.

בריגא .. אחרות: היינו שיצאו מרוסיא לריגא ע"מ להמשיך לארה"ב, אלא שהשגרירות
האמריקאית בריגא לא מרשה להם להמשיך לארה"ב. ראה בזה לעיל חט"ז אגרת ה'תתקפח,
ובהנסמן בהערות שם.

בנדון המקוה: שנכתב על כך באגרת הקודמת.

יום זש"פ בסעודה רצ"ו

נעכטן²² האָט מען גירעהט ועגן דעם
וואָס דער רבי האָט גיזאָגט אַז דער בעל
שם טוב איז גיבאירן גיוואָהרין אין די
אַקאַפּעס וואָס זאיינען גיועהן אין דער
גרעניץ שטעטל טלוסט, און דעם ביאור
אויף דעם וואָס דער טאַטע האָט גיזאָגט
די ערשטע נאַכט פסח תרס"ה.

דער טאַטע רעדט באריכות וועגן דער
מעלה פון זארגאן²⁶ וואָס דאָס איז
נאָהענט צום האַרצין, ריידענדיג דער-
מאָנט דער טאַטע אַז דער רבי אין אגרת
הקדש הוכח תוכיח²⁷, וואָס ער איז
מזהיר אויף עבודה שבלב, זאָגט דער
רבי²⁸, ועתה באתי לחדשן ולחזקן
ולאמצן בל ימוטו לעולם ועד, גוואַלד
גוואַלד²⁹ עד מתי יהי זה לנו למוקש.

דער טאַטע בריינגט אַ ראי' פון דעם
רבי'ן.

דער רבי וואָס האָט אויף זיך אַזוי
גידולדיק אַריבער גיטראָגן אַזויפיל
ליידן, אַזויפיל צרות יסורים רדיפות,
שרייט מקירות לבו הקדושה גוואַלד
גוואַלד עד מתי יהי זה לנו למוקש.

דעם רבי'נס גוואַלד גוואַלד איז נוקב
וירד ביז דער נקודה פנימית פון
פנימית הלב³⁰. אין אַזאַ אינערליכן
אומבערגרעניצטן אויסגישריי זאָגט אַרויס
דער רבי נאָהר אין זארגאן, וויילע נאָר
זארגאן איז די האַרץ אויסשפראַך.

(25) ראה הקדמת אדמו"ר האמצעי לפוקח
עורים. וראה גם „אופן ההשתלשלות בהתיסדות
חסידות חב"ד, דור ראשון, דור שני" (קה"ת
תשס"ט) סעיף מ.

(26) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 446 ואילך.

(27) קונטרס אחרון קסב, ב ואילך.

(28) שם קסג, א.

(29) בקונטרס אחרון שם: בל ימוטו עוד
לעולם ועד ח"ו (גוואלד גוואלד).

(30) ראה גם שיחת ש"פ בראשית (התוועדות
א) תשי"ד (תורת מנחם תשי"ד ח"א ע' 103).

מיט דעם טאַטינס ביאור אויף דעם
רבי'נס וואָרט ועט מען פאַרשטיין די
פרקים י"ד און ט"ו אין תניא.

דער רבי איז מבאר אין פרק יב וואָס
אַ בינוני איז, און אין פרק יג איז דער
רבי מבאר דעם מאמר רז"ל³¹ בינונים זה
וזה שופטן, און איז דאָס אַלץ מצייר אין
דעם סדר העבודה בפועל, און נאָך דער
הקדמה, איז דער רבי מבאר אין פרק יד
אַז מדת הבינוני איז מדת כל אדם.

די ערשטע נאַכט פסח אין יאָהר
תרנ"א נאָכדעם וי דער טאַטע האָט
אַפגיזאָגט די פּיסקא הא לחמא עניא,
האָט ער געזאָגט אַז אויף דער פּיסקא
איז פראַן כמה וכמה פירוש'י, נאָר דער
פירוש הפשוט איז, אַז אין דער פּיסקא
איז מבואר בקיצור נמרץ דער גאַנצער
ענין הפסח, און עס איז גיזאָגט גיוואָהרן
אין דער שפראַך וואָס יעמולט האָבן
אַלע גירעהט³², בכדי אַז אַלע זאָהלן
פאַרשטיין.

בהמשך צו דעם שמועס האָט דער
טאַטע דערמאָהנט כמה גדולי הגאונים
וואָס האָבן גישריבן זייערע ספרים אין
דער שפראַך וואָס דער ברייטער עולם

(22) לעיל ס"ע 132 ואילך.

(23) ברכות סא, ב.

(24) ראה גם לקמן ע' 234. הגדה של פסח עם
לקוטי טעמים ומנהגים פּיסקא, הא לחמא" (ע' יב).

נאך דער הקדמה פון פרק יד, זאגט דער רבי אין פרק טו א ביאור אויף דעם פסוק³² ושבתם וראיתם וגו' און איז מבאר אז אין בינוני איז פראן צוויי מדריגות עובד אלקים ואשר לא עבדו, דער דרך הבעש"ט איז אז מי זאהל זיין א עובד אלקים דאס הייסט דער פאל פון עבדו.

אין די פערשידענע זמני התוכחות ואס עס איז פארגיקומן פון די גדולי המנגדים מיט דעם אלטן רבי'ן האבן זיי אים גיפרעגט ואס ויהל ער אופטאן א נאייעם דרך אין עבודת השם, זיי – די מנגדים – לערנען קיין חסידות ניט און זיינען עובדי השם.

האט רבנו הזקן גיענטפערט³³, די שאלה האט מען גיפרעגט בא דעם זיידן – בעש"ט³⁴ – ואס מאכט ער פאר א נאייעם דרך אין עבודת השי"ת עס זיינען פראן מוסר ספרים, און עס זיינען גיוען גרויסע צדיקים דער ראשית חכמה³⁵ און דער של"ה הקדוש³⁶ ועוד, וואס מאכט ער – דער בעש"ט – א נאייעם דרך.

האט דער זיידע – דערציילט מורנו הזקן – גיענטפערט מיט א משל.

יעדער גיווינטלעכער בעל הבית האט א חצר מיט כמה בנינים, הייזער פאר דער פאמיליע, און גדרות צאן מיט בנינים פאר תבואה פירות און ירקות,

אין חסידות ועהרט גוט ארומגירעהט אז שלימות המוחין איז דורך מדות – מדות שבמוחין – און שלימות המדות איז דורך מוחין – מוחין שבמדות

דיבור בכלל איז די פעדער פון הארצין, ווי דער חובת הלבבות זאגט אין שער הבחינה פרק ה הלשון קולמס הלב, אבער בדרך פרט איז קאפ און הארץ צוויי בעזונדערע ועלטן, ואס יעדער איינער פון זיי האט א בעזונדער אופן אויסשפראך.

דער זארגאן איז מעהר א הארץ שפראך, גויס איז אין לשון הקדש פראן אזעלכע הארציקע אויסשפראכן ואס דערגרייכן און דערנעמען די טיפעניש פון הארצין, אבער אין אלגעמיין איז לשון קדש די פעדער פון פערשטאנד פון מוחין, און זארגאן איז מעהר א הארץ שפראך.

דער רבי זאגט – אין פרק יד³⁷ – אז מדת הבינוני איז מדת כל אדם, ואחרי כל אדם ימוש, שכל אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה, זאגן זאגט דאס אלץ דער רבי אין לשון קדש און איז דאס מבאר מיט א הסבר וואס יעדער'ר פיהלט דאס אין דער טיפעניש פון זאין הארץ, אבער וי גישמאק פאייער הארציג ווערט דער ערשטער האלבער פרק אויסגירעהט אין דער זארגאן אויסשפראך.

דער רבי גראבט אויף די אינערליכע טיפעניש פון דעם בעל תאוה'ס הארצין, און עפענט א קווארט פון פלאם פאייער ואס דער בעל תאוה רעהט מיט זיך, אינני רוצה להיות רשע אפילו שעה אחת, ואפילו קל שבקלים יכול למסור נפשו על קדושת ד', ולא נופל אנכי ממנו בודאי.

שי הנמצאים כעת במחנם הטי' ימצאו להם עבודה בבהמדי' ויקבלו שכר עבור זה, היינו שהצעירים יהיו העובדים בהשגת האמצעים ולדבר בזה בריש גלי, ולפנות גם להבלתי יראים או גם החפשים, לאמר כי בשעה כאלו אין לנו מפלגות, והיא חובת כל איש ישראל אשר ממעי יהודה יצא, ובלי ספק אשר היו עושים חיל רב.

אתם הצעירים עליכם לדעת אשר חובתכם היא לעבוד עבודת מלאכה ועבודת משא, ואת הכבוד והתהלה צריכים אתם למסור לאחרים.

קבלתי ענג רב מהידיעה שידידנו הרא"ח שיי נתן עצמו ע"ד הרחבת למוד דא"ח, והשי"ת יברכהו בכל טוב בגו"ר, וימלא השי"ת משאלות לבבו לטובה ולברכה.

כן אומרים, שסבת כל הסבות יתי' ויתעלה, פקח עיני רבים, כן ירבו, בעיני טהרת המשפחה, בכל מקום שאפשר לי הנני מדבר דברים אחדים קבל עם. ת"ל הדברים פעלו בחלק ידוע איזה התעוררות בענין טהרת המשפחה, הנחת תפילין, ובעוד איזה ענינים. והשי"ת יעזר וירום קרן התורה וקרן אחב"י שיי בגו"ר.

המכתבי הנדפסים עוד טרם נתקבלו, ואפשר אשר הפליגו בספינה אחרת ההולכת איזה ימים יותר, ובטח יתקבלו, ותודה בעדם. כן נחוץ הי' לי נוסח המכתב הכלל אש חברו בענין גלוח הזקן.

מדי דברי חפצי לדעת: א) מה דבר המקוה אשר עלה במחשבה לכוון עוד. ב) מה דבר הפעולה מהתעמולה בענין גלוח הזקן הנ"ל, ואם עוסקים בזה. ג) אם נוספות הולכות לטובל ואם עושים התעוררות בזה. ד) מה אדות הסברא להביא אשה מדברת במהלות ואספות האמור באחד ממכתביו.

גייד נא ברכה בשמי לכל חברי הצעירים שיי, כי יברכם השי"ת בגו"ר.

והנני ידידו הדו"ש ומברכו ומכבדו

יוסף יצחק

הרא"ח: אלטהויו.

כן אומרים: הוא מענה על מ"ש הרחמ"א חדקוב במכתבו הנ"ל: היום שמענו ע"ד הפעולות הגדולות של כ"ק באמריקה בענין טהרת המשפחה.

המכתבים הנדפסים: במכתבו הנ"ל כתב, ששולח איזה מכתבים שהדפיסו בענין טהרת המשפחה, שיוכלו אולי להיות לעזר להמתעסקים בזה בארה"ב.

(32) מלאכי ג, יח.

(33) ראה שיחת אחש"פ תשט"ז (לקו"ש ח"ב ע' 474. תורת מנחם התוועדות תשט"ז ח"ב ע' 234 ואילך).

(34) „נודע כי כ"ק רבינו הגדול קרא עצמו נכד מורנו הבעש"ט במובן רוחני" – אגרות-קודש ח"ב ע' שסב. ועוד. נתבאר בלקו"ש ח"ד ע' 1136 ואילך.

(35) ר' אליהו די וידאש.

(36) ר' ישעי' הלוי הורוויץ.

(31) בספר התניא.

ואס דאָס אַלץ בעדאַרף האָבן שמירה פון גנבים.

אין דער שמירה פון גנבים איז פראָן אויף צוויי אופנים, לויט די צוויי חושים און כחות ואָס עס איז דאָ אין בעלי בתים, איין אופן איז אַז גלייך וי מי דער זעהט דעם גנב, הויבט אָן דער בעל הבית שרייען און דער גנב אַנטלייפט, דער צווייטער אופן איז אַז דער בעל הבית דערזעהט דעם גנב לאַזט ער איהם אַריין אין שטוב, און דאָ פאַרשפאַרט ער דעם גנב און גיט אים איבער למשפט.

אַט אַזוי – דערציילט רבינו הזקן – האָט דער זיידע גיענטפערט. עס איז פראָן אַ מעלה אין דעם ערשטן פאַל, וואָס דער גנב אַנטלייפט גלייך, דער חסרון איז וואָס מער וי דער גנב איז אַנטלאָפּן, אָבער ער קאָהן נאַכאַמאַהל קומען, אין דעם צווייטען אופן איז אַ מעלה, אַז מי גיט איבער דעם גנב צום משפט, איז נאָך אַ מאָהל וועהט ער שיים ניט קומען גנב'נען, אָבער צו דעם אַז מי זאָהל קאָנען דעם גנב פאַרנאַרין אין שטוב צוליב פאַרשפאַרן און איבערגעבן למשפט בעדאַרף מען זאָיין אַ בעל כח און אַ חכם.

אין דעם בעש"ט משל מיט דעם רבי'נס ביאור איז אַ קלאַרע תשובה אויף דעם הפרש פון די צוויי דרכי עבודה, עבודה פון תיקון המדות ואָס אין דעם דרך פון מוסר ביז דער עבודה אין תיקון המדות ואָס וערט דורך תורת החסידות.

מוסר און חסידות ביידע פאַר היטין פון אַ גניבה, נאָהר מוסר שרייט אַט איז דער גנב, עס איז אַ עבירה, אַז אַ איד

דערהערט דעם וואָרט עבירה, ועהט ער דאָס ניט טאָן, און דער גנב אַנטלייפט, אָבער מי קאָהן ניט זיין זיכער אַז דער גנב זאָל זיך ניט אַריין גנב'נען דורך אַ אַנדער זאָייט, ווי פערשידענע התירים ואָס עס פאַסירן אין פערשידענע צייטן צוליב פערשידענע סיבות.

דער דרך הבעש"ט איז אַז מי זאָהל דעם גנב איבערגעבן למשפט, אָבער בכדי אַז מי זאָל קאָנען דעם גנב איבערגעבן למשפט בעדאַרפמען דאָך פריער האָבן שכל גוט בעטראַכטן דעם גנב און אָהנעמען זיך מיט כח אַז מי זאָהל קאָנען איבער געבן איהם³⁷ למשפט.

אויף גוט בעטראַכטן דעם גנב מיט אַלע זאָיינע פרטים – וואָרום אַ מאָהל טרעפט אַז דער גנב פאַרשטעלט זיך אין כמה לבושים זייער פאַיינע, מוז מען זאָיין אַ גרייסער בעל שכל אויף קאָנען פאַרשטיין דעם גנב – מוז מען זיין אַ גרייסער בעל שכל, אויך מוז מען זאָיין אַ בעל כח אויף קאָנען פאַרשפאַרין דעם גנב, און מי מוז האָבן אַ שטאַרקע האַרץ, ניט הערין די תחנונים פון דעם גנב.

דער דרך הבעש"ט איז עבדו, די עבודה פון מוח און לב, וי מי האָט אַ מאָל ועגן דעם גירעהט³⁸ אַז מורנו בעש"ט האָט מגלה גיווען אַז עבודת הבורא דאַרף זאָיין בדרך עבודה, און מורנו הזקן האָט גילערנט ווי אַזוי עבודת הבורא זאָל זיין בדרך עבודה.

(37) איהם: כ"ה בהעתקה.

(38) ראה לעיל ע' 122.

הוספה – תדפיס מאגרות-קודש כרך יז

שנים תרצ"ז – תשי"י

ו'רנט

ב"ה, כ"ה אייר, תר"ץ

ניו יארק

כבוד ידידי הנכבד והנעלה, משכיל על דבר טוב, אי"א

מוהרחמ"א שי

שלום וברכה!

שמחה גדולה הסב לי במכתבו הפרטי מכ"ה לחדש ניסן, שבו מודיע בכללות מתועלת הועד, אשר בכמה בתמד"ר שזה זמן רב שלא למדו שם דא"ח הנה עתה ת"ל לומדים, כן נוסף עוד בהמד"ר, וכמעט אשר שעורי דא"ח קיימים בכל בתי המדרש של חסידים.

ומקרב ולב עמוד אברך את השי"ת, ואתחנן אליו כי יחזק לב השומעים הלומדים והעוסקים באמונה טהורה, וישפיע להם השי"ת בתוך כלל ישראל שי' שפעת חיים ברכה והצלחה מרובה בגו"ר.

דבר מפורסם הוא אשר כל התועדות מביאה תועלת רב, וכאשר המשפיעים שי' יושבים יחד שעה אחת, זה עצמו מביא חיות רב בכללות הענין, שהוא לב הדבר, ולבא פליג לכל שייפין.

כבד לי הדבר לדבר ברבים, והנני אומר לו בסוד, ומתיר לו לדבר בנדון זה עם ידידנו החביב לי ויקר מוהרשי"י שי' ויטנברג, וזה הדבר, הצעירים היו צריכים לעמוד בראש התנועה והעבודה הלזו, אשר הרבנים

ו'רנט

מצילום האגרת.

מוהרחמ"א: חקוב. אגרות נוספות אליו – לעיל ח"ג ד'תשט, ובהנסמן בהערות שם. לקמן ו'רס. ו'שנט. ו'תיג. ו'תכב. ו'תכד. ו'תכה. ו'תלט. ו'תנג. ו'תנד.

במכתבו .. ניסן: הנדפס לעיל ח"א נספח לאגרת ג'תלת. באותה שעה ה' רבינו בכיקורו בארה"ב, והתכתב עם הרחמ"א חקוב אודות הפעילות בריגא.

הועד: להרחבת למוד דא"ח.

הצעירים: במכתבו הנ"ל סיפר הרחמ"א חקוב אודות הרבנים שבאו מעמק הבכא ברוסיא, הר"י זובער, הרא"א אשורב והר"י עבער. על כך מעורר כאן רבינו את הרחמ"א חקוב, שבתור איש צעיר יכניס עצמו לסדר עבודת מקומות עבודה בבתי המדרש בריגא. ביאור הדברים – באגרת הבאה.

ענה להם רבי ישראל: לא קיבלתי על עצמי, חלילה, עיסוק במקום אחר, אך כשהייתי אצל הרבי, המגיד ממעזריטש, נתן לי סדר עבודה, והנני עסוק עם עצמי כך שאינני יכול לקבל על עצמי רבנות.

מסיפור מעשה זה מובן שעבודת האדם עם עצמו ועבודתו עם הזולת הן שני אופנים שונים של עבודת ה'.

אבל לאמתו של דבר, למרות היותם שני אופני עבודה השונות זה מזה, הרי במשך הזמן של התפשטות תורת החסידות הסתדר כך שכלל עניני העבודה הוא שיתכנו שני הדברים בד בבד: עליו לעסוק עם עצמו ועליו גם להתמסר להנהגת והדרכת העדה, להיות מורה צדק – להשריש את ענין לפנים משורת הדין.

אחש"פ רצ"ו

בא חסידים האָט מען די גרעסטע רבנים וואָס זיינען אפילו גיווען מפורסמים מיט זייערע גרייסע גאונ' ויא הרה"ג הר"י אייזיק מהאָמ"י³⁹, הרה"ג הר"י אייזיק מויטעבסק⁴⁰, הרה"ג ר' ברוך מרדכי מבאברויסק⁴¹, הרה"ג ר' הלל⁴², האָט מען גירופען בשם מ"ץ – ר"ת מורה צדק – אָדער מורה הוראה, וי עס איז מורגל די אויסשפראַך, דער חסידות'ר מ"ץ, דער חסידות'ר מורה הוראה.

דער נאָמען מ"ץ וואַקסט און איז אַרויסגעקומען פון אַ געוויסען ענין וואָס ווערט דערציילט פון כ"ק רבינו הזקן.

אז דער רבי האָט גיגעבין די ערשטע דראַיי יונגעלייט היתר הוראה, מיט אַ פולער סמיכה, איז איינער פון זיי גיועהן הרה"ג הר"י אייזיק וויטעבסק⁴³, וואָס ער האָט יעמולט גידאַרפט אַנקומען פאַר אַ רב אין אַסטראָוונע – אַ קליין שטעטל נעבין ויטעבסק⁴⁴ –

דריי וואָכין צייט – דערציילט הרה"ג הר"י א – האָט הרה"ג הר"י א – אחי כ"ק אדמו"ר – אונז פאַר הערט אין כמה הלכות אין אַלע חלקי השולחן ערוך, און לבסוף האָט כ"ק אדמו"ר אונז פאַר הערט, און גיגעבן סמיכה.

בשעת דער רבי האָט אונז גיגעבן די סמיכה האָט ער גיזאָגט⁴⁵, אַ רב הייסט מורה הוראה און מארי דאתרא, ער איז אַ מורה דרך והוראה וי מען בעדאַרף זעך פיהרין, און מיט דעם ועהרט ער אַ מארי דאתרא, אַ בעל הבית אויפין מקום, דער תואר פון בורא יחיד ית' מצד הבריאה איז דער תואר מקום⁴⁶, ואיילע הוא ית' איז מקומו של עולם⁴⁷, דער מורה הוראה מיט זאָיין הוראה והדרכה איז אַ מארי דאתרא, אויב ער פיהרט בהוראה טובה, וערט דער אתרא אַ כלי צו אלקות, פיהרט ח"ו ניט גוט איז דער אתרא ח"ו ניט קיין כלי צו אלקות און דאָס איז דער טייטש מארי דאתרא, אין אים מיט זאָיין הוראה והדרכה איז תלוי דער ענין פון מקום, מי בעדאַרף זיין אַ מורה צדק, משריש פון זאָיין דעם ענין פון לפנים משורת הדין⁴⁷.

– הסמוכה לעיר וויטעבסק. וששים שנה על כסא הרבנות בעיר וויטעבסק (ראה מקומות שצויינו בהערה 40).

(45) ב,התמים" שבהערה 43: ספרתי זה כמה פעמים מה שאמר כ"ק אדמו"ר, הרב נקרא מארי דאתרא, ומורה הוראה, הקב"ה נקרא מקום, להיות הוא ית' מקומו של עולם, והרב הוא מארי דאתרא, שבו ובהוראתו תלוי אם יהי' המקום כלי לאלקות, וזהו מורה הוראה שיהי' האתרא כלי טובה, והרב צריך להיות מורה צדק להשריש בהעדה הענין דלפנים משורת הדין.

(46) ב"ר פס"ח, ט.

(47) ראה לקמן ע' 149 הערה 61.

(39) ראה אודותו לעיל ע' 4.

(40) הר"ר יצחק אייזיק בהרד. בעה"מ שו"ת פני יצחק. ראה אודותו – „התמים" חוברת ד ע' כח [קעט, ב] ואילך. רשימת רבינו „ויכוח הגדול במינסק" (קה"ת, תשס"ט) ע' יז ואילך. ספר השיחות קיץ הש"ת ע' 78. תש"ו ע' 47.

(41) ר' ברוך מרדכי איטינגא. ראה אודותו – רשימת היומן יג ניסן תרנ"א. ספר השיחות תש"ב ע' 31 ואילך.

(42) ראה אודות לעיל ע' 25.

(43) אני – אומר הרה"ח הר' יצחק אייזיק . . . – זכיתי אשר כ"ק אדמו"ר נתן לי סמיכת חכמים בכתב יד קדשו, ויברכני באריכות ימים ובהצלחה בהוראה (התמים" שם ע' ל [קפ, ב]).

(44) כשבעים וחמש שנה ישב על כסא הרבנות, חמש עשרה שנה בהעיירה אַסטראָוונע

דער וואָרט דעם רבי'נס איז דער יסוד ושרש וואָס באַ חסידים איז אפילו די גאָר גרייסע רבנים מפורסמים האָבן זיך גירופן בשם מ"ץ.

אַ רב אין אַ אַרט בעדאָרף זאָיין איבערגעגעבן צו די אַלע עניני העיר, און טאָן מיט די אנשי עדתו, זאָיין אַ מורה הוראה און מדריך זאָיין בדרכי התורה והמצוה, און וי דער רבי הייסט בעדאָרף אַ רב זאָיין אַ מורה צדק משריש זאָיין דעם ענין פון לפנים משורת הדין.

מי בעדאָרף טאָן מיט זיך, און מי בעדאָרף טאָן מיט דעם אנדערן, טאָן מיט זיך און טאָן מיט דעם אנדערן זאָינען צוויי עבודות חלוקות.

עס איז פראַן אַ סיפור מפורסם פון הרה"צ ר' ישראל פאלאָצקער⁴⁸.

הרה"צ ר"י פאלאָצקער איז גיגאיינגען פון פאלאָצק צו דעם מגיד אין מעזריטש איז ער פאָר ביי גיגאיינגען די שטעטיל קליין האַמיע⁴⁹ – נוסח אחרינא אַז דאָס איז גיווען אין דעם ישוב באַראָווקע –.

אין שטעטיל זאָינען גיווען היפש בני תורה, אַמאָליקע יאָהרין זאָינען ישוב־ניקעס גיווען גרייסע בני תורה, אַז עס איז דורכגיגאיינגען אַ עובר אורח האָט מען מיט אים גירעהט אין לערנען.

צו יענער צייט איז אין יענעם אַרט – קליין האַמיע, אַדער באַראָווקע – קיין רב ניט גיווען, און דער גאַנצער ישוב האָט גיוואָרט אויף אַ צופאַל וואָס זאָל זיי ערמעגליכן נעמען אַ רב.

48) ראה אודותו בית רבי ח"א פ"ו (ז, ב). פכ"ה (סה, א). וראה לעיל ע' 7.

49) קליין האַמיע: מ"ה בכ"ק. בהעתקה: האַמיליע. ברשימת ההנחה (לקמן ע' 138): קליין האַמעל.

אַמאָליקע יאָהרין איז מען פון דעם וואָס מי גייט צופוס מיט דעם זעקיל אויף דער פלייצע, און די אַרימע בגדים גאָר ניט נתפעל גיוואָהרין, וואָרעם רוב גדולי התורה האָבן גיפראָועט גלות, און מי איז געגאיינגען אַנגיטאָהן אין איינפאַכע בגדים.

איצטער אַז השי"ת האָט מסכב הסכות גיווען און עס גייט דורך אַ איד אַ גדול בתורה, איז גיבליבן בדעה באַ דער גאַנצער עדה הגם זיי וייסן ניט ועהר ער איז, זאָהלן זיי אים פאַרלייגן ער זאָהל וערין באַ זיי אַ רב.

הרה"צ הר"י פאלאָצקער גילו⁵⁰ תלמידי מורנו הרב המגיד, החבריא קדישא, האָט זייער מחבב גווען די תמימות'דיקע אידן בכלל, און בעלי מלאכה ובעלי עסקים בני תורה בפרט, וואָס דער רוב פון דעם ישוב זאָינען גיווען בעלי עסקים און עובדי אדמה, און זאָינען גיווען בני תורה, איז הגם ער האָט שיים גיוואָלט גיין לדרכו, נאָר אַז די בני תורה האָבן איהם גיבעטן ער זאָהל פאַרבריינגען באַ זיי נאָך אַ טאָג האָט ער זיי ממלא רצון גיוועהן.

דעם טאָג וואָס הרה"צ הר"י האָט פאַרבראַכט באַ זיי האָבן די בני תורה אויסגיניצט אויף ריידן אין לערנען, און בהיות וי פאָר די פאָר טעג וואָס הרה"צ הר"י פאלאָצקער האָט באַ זיי אין שטעטיל פאַרבראַכט האָבן זיי גיוועהן אַז ער איז אַ גרייסער בעל עבודה, ער שטעלט זיך דאוונען מיט זיי גלייך ותיקין און דאוונט כמעט פיהר שעה אויפין טאָג, און וי עס וייזט אויס אויך אַ גרייסער יודע און בקי אין ספרי מוסר,

50) גילו: בכ"ק: כבני גילו. ואח"כ העביר קולמוס על תיבת, כבני".

שלא הבינו את דברי התורה העמוקים, קלטו היטב את ביאורו של רבי ישראל על „ולו אנו משלימים את נפשותינו“, בעבודה של קבלת עול, והדבר השאיר עליהם רושם רב.

כל העדה הודתה לאורח ובני התורה ביקשו מהאורח להיות רב המקום.

רבי ישראל השיב להם שהוא הולך עתה בדרך רחוקה, האמורה להימשך מספר שבועות, וכעבור מספר שבועות, כאשר יעבור את היישוב בדרכו חזרה, הרי אם לא ישיגו רב בינתיים, ועדיין כסא הרבנות יהי פנוי, יענה להם תשובה.

רבי ישראל הפציר בהם שלא ימתינו, חלילה, בקבלת רב עליהם, עד שיגיע שוב למקום, ואז הלך לדרכו.

משך מספר שבועות הלך רבי ישראל בדרכו למעזריטש, מספר שבועות נוספים שהה במעזריטש, ומספר שבועות נוספים ארכה חזרתו ממעזריטש.

[ידוע שתלמידי מורינו הבעש"ט ותלמידי מורינו המגיד, בהליכתם למזיבוז' או למעזריטש ובחזרתם משם, לא מיהרו, כיון שבדרכם עוררו בחשאי יהודים על שיטת ותורת הבעש"ט והרב המגיד].

כאשר הגיע רבי ישראל שוב ליישוב (הומיע או ברובכע) התעוררה שמחה גדולה בכל היישוב, והכל שמחו עם האורח הדגול.

במהלך השבועות שרבי ישראל הי' בדרכו אירע שמספר אנשים מן היישוב האמור ביקרו בפולוצק. בהיותם שם סיפרו כי אל יישובם הזדמו עובר אורח בן תורה גדול, וכפי הנראה גם גדול בעבודת ה', ומסרו את תוכן הדרשה שהשמיע ביישוב.

יהודי פולוצק חקרו את המספרים על דמותו והתנהגותו של אותו עובר אורח, והבינו, לפי כל הסימנים, שמדובר בהרה"צ רבי ישראל, ותיארו לפני בני היישוב את גדלותו בתורה ועבודת ה'.

כאשר הללו חזרו ליישובם מפולוצק סיפרו לבני העיירה את ששמעו מיהודי פולוצק על אותו עובר אורח ועל גדלותו בתורה ועבודת ה'.

כאשר הגיע רבי ישראל אל היישוב האמור בפעם השני, היתה, כאמור, השמחה גדולה, ובני היישוב קיוו שהאורח יקבל את הרבנות ביישובם.

בני התורה ערכו לאורח החשוב קבלת פנים בשמחה רבה ודיברו איתו על הרבנות.

רבי ישראל השיב להם שהוא עסוק מאוד ולא יוכל לקבל את הרבנות.

כאשר בני התורה שמעו את תשובתו של רבי ישראל – הפכה שמחתם לצער והחלו לטעון בדמעות כלפי רבי ישראל: הרי הבטחת, רבנו, שבבואך שוב תדבר איתנו על הרבנות, ובמשך כל הזמן קיוונו לתשובה חיובית מצידך, והנה קיבלת על עצמך כנראה, עיסוק במקום אחר.

את היום הנוסף שהרה"צ רבי ישראל שהה במקום ניצלו בני התורה לשוחח בדברי תורה.

בני העיירה ראו, במספר הימים ששהה במקום הרה"צ רבי ישראל מפולוצק, כי לפניהם אדם גדול בעבודת ה', המשכים להתפלל כמעט כוותיקין ומתפלל עד משך 4 שעות של היום, והבינו שהוא גם יודע ובקי בספרי מוסר.

ביקשוהו, איפוא, להשמיע לפניהם דבר מוסר.

רבי ישראל הבטיח להם כי בשעת מנחה יאמר לפניהם דרשה של מוסר.

באותן שנים היו אנשים רגילים לשמוע דרשות מוסר גדולות מפי המגידים שהיו נוסעים על פני היישובים, מטעם „וועד הארצות“⁴⁵ כדי להשמיע דברי תוכחה.

דרשות המוסר של המגידים היו מלאי התעוררות ביראת שמיים.

הם היו מסבירים מאמרי חז"ל מן הגמרא ומן המדרש, והיו משמיעים דברי תוכחה ודברי כיבושין שהיו חודרים ללבבות.

כל אלה ששמעו את דברי הכיבושין ודברי התוכחה של המגידים, הן הגברים והן הנשים בעזרת נשים, היו מתרגשים מאוד ואימה ופחד מילאו אותם.

כאשר הרה"צ רבי ישראל הבטיח שישמיע לפניהם דרשת מוסר, התכנסו כל יושבי המקום כדי לשמוע את דבריו.

רבי ישראל פתח במאמר ה„מדרש רבא“ (בראשית פ"ק⁴⁶) על הפסוק⁴⁷ „דעו כי ה' הוא אלוקים“: ר"י בר' סיימון ור' אחא.

ר"י בר' סיימון: דעו כי ה' הוא אלוקים, הוא עשנו ולא אנחנו בראנו את נפשנו, ר' אחא אמר: דעו כי ה' הוא אלוקים הוא עשנו ולו אנו משלימים את נפשותינו. עבודת הבורא ברוך הוא – אומר רבי ישראל – צריכה להיות בשמחה, ככתוב⁴⁸: „עבדו את ה' בשמחה“, והשמחה צריכה להיות מכך שאנחנו מבינים כי „הוא עשנו ולא אנחנו בראנו את נפשנו“ ומכך שאנחנו זוכרים ש„ולו אנו משלימים את נפשותינו“.

על יסוד מאמר זה הרחיב רבי ישראל את הדיבור על עניין עבודת ה', והדבר השאיר רושם חזק על השומעים.

בני התורה התרגשו, כפשוט ממה ששמעו, ואפילו היהודים הפשוטים והנשים,

(45) ע"ד „וועד הארצות“ – ראה ספר הזכרונות ח"ב ע' 209 ואילך. „תעודת היהודים“ בסוף ספר „דעת לנבונים“ (מונקאטש, תרנ"ט).

(46) פסקא א.

(47) תהלים ק, ג.

(48) שם, ב.

אחא, ריב"ס דעו כי ה' הוא האלקי' הוא עשנו ולא אנחנו בראנו את נפשנו, ור"א אמר דעו כי ה' הוא האלקים הוא עשנו ולו אנו משלימים את נפשותינו.

עבודת הבורא ב"ה – זאגט הרה"צ הר"י – בעדאָרף זיין מיט שמחה, ווי עס שטייט⁵⁴ עבדו את ה' בשמחה, און די שמחה בעדאָרף זאָיין פון דעם וואָס מיר זאָיינען משיג אָז הוא עשנו, ולא אנחנו בראנו את נפשנו, און פון דעם וואָס מיר זאָיינען זוכה אָז ולו אנו משלימים את נפשותינו.

אויף דעם יסוד פון דעם מאמר האָט הרה"צ הר"י אַרומגירעהט דעם גאַנצען ענין העבודה, וואָס עס האָט גימאַכט זייער אַ שטאַרקין רושם אויף די צוהערער, די בני תורה זאָיינען גיווען פשוט איבער רעשט פון דעם וואָס זיי האָבן גייערט, אויך אפילו די פשוטים און וייבער וואָס האָבן די טיפע דברי תורה ניט פאַרשטאַנען, איז די עטלעכע ווערטער וואָס הרה"צ הר"י האָט מבאר גיווען דעם ולו אנו משלימים את נפשותינו אין דער עבודה פון קבלת עול, האָבן זיי גוט פאַרשטאַנען, און עס האָט אויף זיי גימאַכט גאָר אַ גרייסין רושם.

די גאַנצע עדה האָט דעם אורח שטאַרק גידייניקט, און די בני תורה האָבן פאַרגילייגט דעם אורח ער זאָל ביי זיי וערן אַ רב.

הרה"צ הר"י פּאַלאַצקער האָט זיי גיענטפערט אָז ער גייט איצטער בדרך רחוקה וואָס עס בעדאָרף גיווערין עטלעכע וואָכין צייט, אין עטלעכע וואָכין אַרום אז בעזוה"י ועט ער דורכגיין זייער ישוב, איז אויב זיי וועלן נאָך ניט האָבן

האָבן זיי באַ איהם גיבעטין ער זאָהל זיי זאָגען עפעס אַ מוסר וואָרט.

הרה"צ הר"י האָט זיי מבטיח גיועהן אַז מנחה צייט ועט ער זיי זאָגין אַ מוסר דרוש.

אין יענע יאָהרין איז מען גיועהן גיוויינט הערין די גרייסע מוסר דרושים פון די מגידים וואָס פלעגין אַרום פאָהרין, אין דעם נאָמען פון ועד הארצות⁵¹, מוכיח זיין.

די מוסר דרושים פון די מגידים זאָיינען גיווען פוהל מיט יראת שמים התעוררות, זיי פלעגין אויפקלערין פיהלע מאמרי רז"ל פון גמרא און מדרש, און פלעגין זאָגין דברי תוכחה און דברים כבושים וואָס פלעגן דער נעמען אַלע הערצער.

אַלע וואָס פלעגן הערין די דברים כבושים און דברי תוכחה פון די מגידים, הן פון די וואָס זאָיינען גיווען אין עזרת ישראל, און הן די וואָס זאָיינען גיועהן אין עזרת נשים, פלעגין זאָיין שטאַרק גיריט, און אויף אַלעמען פלעגט אַנפאַלין אַ אימה ופחד.

אַז הרה"צ הר"י מפּאַלאַצק האָט זיי מבטיח גיווען אַז ער ועט זאָגין פאַר זיי אַ מוסר דרוש האָט זעך דער גאַנצער ישוב צונויפגעקליבין הערין וואָס דער אורח ועט זאָגן.

הרה"צ הר"י האָט אַנגייהיבן זאָיין מוסר דרוש מיט דעם מדרש רבה (בראשית פ"ק⁵²) אויף דעם פסוק⁵³ דעו כי ה' הוא האלקים, ר"י בר' סימון ור'

(51) ע"ד „וועד הארצות“ – ראה ספר הזכרונות ח"ב ע' 209 ואילך. „תעודת היהודים“ בסוף ספר „דעת לנבונים“ (מונקאטש, תרנ"ט).

(52) פסקא א.

(53) תהלים ק, ג.

(54) שם, ב.

קיינ רב, און ער ועט קעהנען אָהנענעמען די רבנות ועהט ער זיי יעמולט זאָגין.

הרה"צ הר"י האָט זיי זייער גיבעטיין אַז זיי זאָהלן ח"ו ניט וואַרטן מיט נעמען אַ רב, ביז ער ועהט דורכגיין דעם צווייטן מאָהל, און איז אָועק לדרכו.

עטלעכע וואָכין איז הרה"צ הר"י גיגאיינגען אין מעזעריטש, עטלעכע וואָכין האָט הרה"צ הר"י פאַרבראַכט אין מעזעריטש, און עטלעכע וואָכין האָט געדויערט די גאיינג פון מעזעריטש.

— עס איז ידוע אַז די תלמידי מורנו הבעש"ט און די תלמידי הרב המגיד גייענדיק אין מעזיבז און מעזעריטש, אָדער פון מעזיבז און מעזעריטש, פלעגין זיי זיך ניט איילין, ואיילע יעדערער פון זיי פלעגט דורכגייענדיק מאַכין אַ שטילע התערורות אויף שיטת ותורת הבעש"ט והרב המגיד.

אַ הרה"צ הר"י איז ואייטער גיקומען אין דעם ישוב — קליין האַמיע, אָדער באַראָווכע — איז גיואַהרין אַ גרייס שמחה אין גאַנצין ישוב, אַלע האָבין זיך גיפרייט מיט דעם גרייסין אורח.

אין די עטלעכע וואָכין וואָס הרה"צ הר"י איז גיווען אין ועג גייענדיק אין און פון מעזעריטש האָט זיך גימאַכט אַ צופאַל אַז אין דער צייט זאיינען עטלעכע מענטשן פון דעם ישוב — קליין האַמיע, אָדער באַראָווכע — גיועהן אין פאַלאַצק.

זייענדיק אין פאַלאַצק האָבין זיי דערציילט אַז באַ זיי אין ישוב איז דורכגיגאיינגען אַ עובר אורח אַ גרייסער בן תורה און וי עס ווייזט אויס אויך אַ גרייסער בעל עבודה, און האָבין דערציילט דעם תוכן פון דעם דרוש וואָס ער האָט באַ זיי אין ישוב גיזאָגט.

די פאַלאַצקער אידן האָבין זיך גוט פאַנאַנדער גיפרעגט אויף דעם אויסזעהן פון דעם דורכגייער און אויף זאיינ הילוך, אַז נאָך די אַלע סימנים וואָס די בעלי הישוב האָבין זיי דערציילט האָבין זיי פאַרשטאַנען אַז דער דורכגייער איז דאָס הרה"צ הר"י, און האָבין דערציילט די בני הישוב די גרייסקייט פון הרה"צ הר"י, אין תורה און אין עבודה.

אַז די בני הישוב זאיינען גיקומען פון פאַלאַצק האָבין זיי דערציילט פאַר גאַנץ שטעטיל ועהר דער דורכגייער איז גיועהן, און די גרייסע גרייסקייט זאיינען אין תורה ועבודה, וי זיי האָבין גייערט פון די פאַלאַצקער אידן.

אַ הרה"צ הר"י איז דעם צווייטן מאָהל דורכגיגאיינגען דעם ישוב — קליין האַמיע אָדער באַראָווכע — איז די שמחה גיווען זייער גרויס, האָפינדיק אַז איצטער ועט דער אורח גיזי אָהנעמען די רבנות, און ועהט וערן זייער רב.

די בני תורה האָבין מיט גרויס שמחה מקבל פנים גיווען דעם אורח חשוב, און גירעהט ועגין די רבנות. האָט זיי הרה"צ הר"י געענטפערט אַז ער איז שיים זייער פאַרנומען און קאָהן ניט אָהנעמען זייער רבנות.

אַז די בני תורה האָבין דער הערט דעם ענטפער פון הרה"צ הר"י אַז ער איז שיים פאַרנומען, איז זייער פריערדיקע שמחה איבערגיקערט זיך אויף אַ צער, און האָבין אָנגייהיבן טענה'ן מיט טרעריין רבי איהר האָט דאָך אונז צוגיזאָגט אַז ועהן איהר ועהט צוריק גיין ועהט איהר בעזעה"י אונז זאָגין און מיהר האָבין די גאַנצע צייט גיגאָפּט אויף דעם און איצטער האָט איהר זיך פאַרנומען מיט אַ אַנדער אָרט.

הרה"צ הר"י האָט זיי גיענטפערט, ח"ו

תוארו של הבורא היחיד, יתברך, מצד הבריאה, הוא התואר „המקום“⁴¹, כיון שהוא, יתברך, הוא מקומו של עולם⁴².

מורה ההוראה בהוראתו והדרכתו הוא „מארא דאתרא“.

כאשר הוא מנהיג בהוראה טובה נעשה ה„אתרא“ כלי לאלוקות, ואם חלילה לא — אין ה„אתרא“, חלילה, כלי לאלוקות.

זה אם כן פירוש המושג „מארא דאתרא“: בהוראתו והדרכתו תלוי עניינו של המקום. עליו להיות מורה צדק, כלומר — להשריש את העניין של לפני משורת הדין⁴².

אימרה זו של הרבי מהווה היסוד והשורש לכך שאצל החסידים נקראים הרבנים, גם הגדולים והמפורסמים בהם, בשם: מ"ץ.

רב המקום צריך להתמסר לכל ענייני העיר, ולפעול עם אנשי עדתו, להיות מורה הוראה ומדריך בדרכי התורה והמצווה, וכפי שהרבי מורה — עליו להיות מורה צדק, להשריש את העניין של לפני משורת הדין.

יהודי צריך לעסוק עם עצמו ולעסוק עם הזולת, שהם שתי עבודות נפרדות.

יש סיפור מפורסם על הרה"צ רבי ישראל מפולוצק⁴³. כאשר הרה"צ רבי ישראל הלך מפולוצק אל המגיד במעזריטש — עבר את העיירה הקטנה הומיע⁴⁴ (נוסח אחר: היישוב ברובכע). בעיירה הי' מספר ניכר של בני תורה. בשנים שעברו היו גם בכפרים בני תורה גדולים, וכאשר הגיע עובר אורח שוחחו איתו בלימוד. באותו זמן לא הי' באותו מקום (הומיע או ברובכע) רב. היישוב כולו ציפה למקרה שיושג רב למקום. באותן שנים לא התרגשו מן העובדה שפלוני הולך ברגל עם שק על כתפיו ולבוש בבגדים דלים, שכן רוב גדולי התורה דאז ערכו גלות והיו לבושים בבגדים פשוטים.

עתה, כאשר השי"ת, מסבב בסיבות, הביא לכך שבעיירה עבר גדול בתורה, הוחלט על דעת כל העדה, להציע לו, למרות שלא ידעו מי הוא, להתמנות לרב.

הרה"צ רבי ישראל מפולוצק, כחבריו תלמידי מורינו הרב המגיד, החבריה קדישא, חיבב מאוד את היהודים התמימים בכלל, ובפרט את בעלי המלאכה ובעלי העסקים בני התורה. רובו של היישוב האמור הי' מורכב מבעלי עסקים ועובדי אדמה והיו בני תורה, ולכן, כיון שבני התורה ביקשו ממנו לשהות במקום יום נוסף מילא את רצונם, למרות שכבר עמד ללכת לדרכו.

(41) ב"ר פס"ח, ט.

(42) ראה ספר השיחות תרצ"ו ע' 149 הערה 61.

(43) ראה אודותו בית רבי ח"א פ"ו (ז, ב). פכ"ה (סה, א). וראה ספר השיחות שם ע' 7.

(44) בכי"ק: האמיע. בהעתקה: האמליע. ברשימת ההנחה (ספר השיחות שם ע' 138): קליין האמעל.

אחרון של פסח, תרצ"ו

— תרגום חפשי מאידית —

בין חסידים הגדירו את הרבנים, גם את אלה שהיו מפורסמים בגאונותם כגון הגאונים רבי יצחק אייזיק מהומיל³⁴, רבי יצחק אייזיק מויטבסק³⁵, רבי ברוך מרדכי מבוברויסק³⁶, רבי הלל³⁷, בתואר מ"ץ (= מורה צדק) או „מורה הוראה“, וכך הי' הביטוי הנפוץ: „המ"ץ החסידי“, „מורה ההוראה החסידי“.

מקורו של התואר „מ"ץ“ הוא בעניין מסויים המסופר על כ"ק אדמו"ר הזקן.

הי' זה כאשר הרבי העניק היתר הוראה, בסמיכת חכמים מלאה, לשלושת האברכים הראשונים, אשר אחד מהם הי' הגאון רבי יצחק אייזיק מויטבסק³⁸, שהי' אמור להתמנות רב באוסטרובנה, עיירה קטנה ליד ויטבסק³⁹.

מספר הגר"א: משך שלושה שבועות רצופים בחן אותנו הגאון מוהרי"ל, אחי של כ"ק אדמו"ר, בהלכות בכל חלקי שולחן ערוך, ובסופם בחן אותנו כ"ק אדמו"ר וסמך אותנו.

כאשר הרבי העניק לנו את ה„סמיכה“ אמר⁴⁰: רב נקרא בשם „מורה הוראה“ ו„מארא דאתרא“. הוא מורה דרך כיצד להתנהג, ובכך הוא נעשה „מארא דאתרא“, אדון המקום.

(34) ראה אודותו ספר השיחות שם ע' 4. וש"נ.

(35) הר"ר יצחק אייזיק בןרד. בעה"מ שו"ת פני יצחק. ראה אודותו — „התמים“ חוברת ד ע' כח [קעט, ב] ואילך. רשימת רבינו „ויכוח הגדול במינסק“ (קה"ת, תשס"ט) ע' יז ואילך. ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 78. תש"ו ע' 47.

(36) ר' ברוך מרדכי איטינגא. ראה אודותו — רשימת היומן יג ניסן תרנ"ג (קה"ת, תשע"א) ע' יד ואילך. ספר השיחות תש"ב ע' 31 ואילך.

(37) ראה אודות ספר השיחות תרצ"ו ע' 25.

(38) אני — אומר הרה"ח הר' יצחק אייזיק .. זכיתי אשר כ"ק אדמו"ר נתן לי סמיכת חכמים בכתב יד קדשו, ויברכני באריכות ימים ובהצלחה בהוראה („התמים“ שם ע' ל [קפ, ב]).

(39) כשבעים וחמש שנה ישב על כסא הרבנות, חמש עשרה שנה בהעירייה אסטראוונע — הסמוכה לעיר וויטעבסק. וששים שנה על כסא הרבנות בעיר וויטעבסק (ראה מקומות שצויינו בהערה 000).

(40) ב„התמים“ שבהערה 38: ספרתי זה כמה פעמים מה שאמר כ"ק אדמו"ר, הרב נקרא מארי דאתרא, ומורה הוראה, הקב"ה נקרא מקום, להיות הוא ית' מקומו של עולם, והרב הוא מארי דאתרא, שבו ובהוראתו תלוי אם הי' המקום כלי לאלקות, וזהו מורה הוראה שיהי' האתרא כלי טובה, והרב צריך להיות מורה צדק להשריש בהעדה הענין דלפנים משורת הדין.

איך האב זעך ניט פארנומען מיט אַ אנדער אָרט, איך בין גיוען באַ דעם רבי'ן באַ דעם מעזעריטש'ר מגיד האָט ער מיר גיגעבין אַ סדר עבודה בין איך פארנומען מיט זיך, ממילא קאָהן איך ניט אָהנעמען דעם ענין הרבנות.

די עבודה פון טאָהן מיט זיך און טאָהן מיט יענעם איז צווי אופני עבודה. נאָהר דער אמת איז הגם דאָס איז צווי אופני עבודה, ואָס זאָיינען חלוק איינע פון די אַנדערע, מכל מקום איז במשך הזמן פון התפשטות תורת החסידות, איז נסתדר גיואָהרין דער כללות ענין העבודה אַז עס קאָהן זאָיין ביידע זאָכין, מי בעדאָרף טאָן מיט זיך, און מי בעדאָרף ליגן אין הנהגת והדרכת העדה, זאָיין אַ מורה צדק משריש זאָיין דעם ענין פון לפנים משורת הדין.

פון דעם סיפור המעשה⁵⁵ איז מובן אַז (55) סיפור המעשה: כ"ה בהעתקה. בכי"ק: סיפור.

ליל ז' של פסח בסעודה, תרצ"ו

— תרגום חפשי מאידית —

מלחמת רוסיה-יפן, שפרצה בשנת תרס"ד, נמשכה, לדאבון לב, זמן רב יותר מן הצפוי מראש.

בחודש טבת כינס כ"ק אדמו"ר נ"ע אסיפה קטנה בליובאוויטש, והעלה על סדר יומה עניני הכלל שונים, ובין השאר — הספקת מצות ומיצרכי חג הפסח לחיילים היהודיים הנמצאים בחזית.

באסיפה עובדה תכנית פעולה בנידון, והוקם ועד שתפקידו הי' להשיג רישיון הממשלה לכך, וגם לדאוג להשגת האמצעים הכספיים.

כעבור מספר שבועות נסע כ"ק אדמו"ר נ"ע לפריז² לצרכי ריפוי. בהיותו בפריז סייע הרבה לוועד המצות הפטרבורגי, ובמיוחד בהשגת רישיונות הממשלה להעמיד לרשות החיילים היהודיים, במקומות בהם הם נמצאים, מצות ושאר צרכי חג הפסח, על ידי כך שגייס לצורך זה אישים פוליטיים ובעלי הון, שהייתה להם השפעה גדולה על אישי הממשל ברוסיה³.

ביום שלישי, א' דר"ח כסלו תרס"ה, לאחר שהקראתי לפני כ"ק אדמו"ר נ"ע את הדואר בענייני הכלל שהתקבל, והוא נתן לי הוראות בקשר לכתובת המענה בשמו, הורה לי לכתוב לשורה של אישים, בהם — הרבנים מדייבסקי⁴, בזפאלוב⁵, רפלוביטש⁶,

1) מרשימת רבינו (כ"ק והעתקה). בספר השיחות תרצ"ו ע' 141 ואילך נדפסה שיחה זו מרשימת השומעים.

2) הגיע לפאריז יט שבט (אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ד ס"ע כו).

3) ראה, "חנוך לנער" ע' 14: אחר חנוכה [תרס"ד] נוסע לפאריז. מתעסק שם בדבר שלוח מצה ושאר צרכי פסח לאנשי חיל מבני הנמצאים במזרח הרחוק לרגלי מלחמת רוסיה ייאפאן.

4) הרב אליעזר משה מאדיעווסקי. הרב דחאראל פלך פאלטאווע. נולד בשנת תר"ט. התעסק במלחמת הדת מטעם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ג ע' נה. ועוד).

5) הרה"ח הרה"ג ר' יעקב מרדכי בעזפאלאו. רב בפאלטאווע. מחסידי כ"ק אדמו"ר מהר"ש ואח"כ מחסידי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. י"ב אייר תרס"ו — ל' תשרי תרע"ו. ראה אודותו ספר השיחות תר"ץ ע' 92. ע' 104 ואילך. תרצ"א ע' 224. ע' 272. שיחת כ' כסלו תרצ"ג סעיף ו. ספר השיחות תרצ"ו ע' 192. תרצ"ט ע' 393. ספר השיחות קיץ ת"ש ע' 26. תש"ו ע' 10. וש"נ.

6) הרב יצחק יואל ראפאלאוויטש. הרב דקרעמענטשוג. מחסידי כ"ק אדמו"ר מהר"ש ואח"כ מחסידי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב וכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ. בהיותו צעיר לימים נעשה חתנו של הרה"ג והרה"ח ר"י תומארקין. כעבור שנים אחדות נפטר חתנו ונתכהן לרב (שיחות סיון תרצ"ב — תורת מנחם רשימת היומן

יום ז' של פסח בסעודה, תרצ"ו

ענה להם הסבא — המשיך אדמו"ר הזקן — במשל:

יש לבעל-בית רכוש הכולל חצר ובה בתי מגורים, גדרות צאן, מחסני תבואה, פירות וירקות. ודרושה לרכוש זה שמירה מפני גנבים. ישנם שני אופני התייחסות של השומרים לגנב המתגלה לעיניהם. לכל אחת מן ההתייחסויות דרושים כוחות וחושים שונים. יש מי שמיד כאשר הוא מבחין בגנב הוא פותח בצעקות והגנב נמלט. יש מי שנוהג בתייחסוים ונותן לגנב להכנס לתחומו, ואז הוא נועל אותו ומוסרו למשפט.

ממשיך אדמו"ר הזקן את תשובת הבעש"ט: המעלה שבאופן הראשון היא, כמובן, שעל-ידי כך נמלט הגנב מיד. ברם, יש חסרון בדבר שכן הוא עלול לחזור שוב על מעשהו. באופן השני, שהגנב נתפס ומובא למשפט, לא יחזור על מעשיו. אלא שלדרך זו יש צורך בתייחסוים ולשם כך דרוש אדם חכם וגם בעל כוח.

במשל של הבעש"ט ובביאורו של הרבי יש תשובה ברורה לשאלת השוני בין שתי דרכי עבודת ה': עבודת תיקון המדות לפי דרך המוסר ועבודת תיקון המדות לפי דרך החסידות.

מוסר וחסידות הן הן שתי דרכי ההתייחסות בשמירה מפני „גניבה“. דרך המוסר היא לצעוק על „הגנב“, „זו עבירה“. יהודי החש שיש כאן עבירה — בורח ממנה ונמנע מלעשותה. בדרך זו אין בטחון שה„גנב“ יחזור שוב מצד אחר, כגון — היתרים שונים במצבים שונים מסיבות שונות.

דרך הבעש"ט היא — לתפוס את „הגנב“ ולהעמידו לדין, אך לשם כך דרושה תבונה, להכיר היטב את „הגנב“, ועל האדם להתאזר בכוח רב כדי להיות מסוגל להביאו למשפט.

כדי להבחין היטב בגנב ובכל פרטיו — שהרי לפעמים הוא מתחפש בלבושים נאים — הכרחי שיהי' האדם בעל שכל גדול, כן הוא צריך להיות בעל כוח כדי שיהי' מסוגל לתפוס את הגנב, ועליו להיות בעל לב אמיץ כדי לא לשעות לתחנוני הגנב.

דרך הבעש"ט ב„עבדו“ היא עבודה של מוח ולב, וכפי שדובר כבר³³ שהבעש"ט גילה שעבודת הבורא צריכה להיות בדרך של „עבודה“ (כפשוטה), ואדמו"ר הזקן גילה כיצד תהי' עבודת הבורא בדרך של „עבודה“.

33) ראה ספר השיחות תרצ"ו ע' 122.

זעקת „גיוואלד“ של הרבי נוקבת וחודרת עד הנקודה הפנימית של פנימיות הלב.²⁸ זעקה פנימית בלתי מוגבלת זו מבטא הרבי רק בזרזגון, כיוון שרק שפה זו היא כלי ביטוי של הלב.

בתורת החסידות מוסבר כי „שלימות המוחין“ היא על-ידי מדות (רגש) – מדות שבמוחין ו„שלימות המדות“ היא על-ידי מוחין (שכל) – מוחין שבמדות.

הדיבור בכללו הוא „קולמוס הלב“, כאמור ב„חובת הלבבות“ (שער הבחינה פרק ה'): „הלשון – קולמוס הלב“, אבל באופן מפורט יותר הרי המוח והלב הם שני עולמות נפרדים, שלכל אחד מהם יש אופן שונה של התבטאות.

שפת הזרזגון היא יותר שפה של לב. ודאי יש בלשון הקודש ביטויים לכביים, המביעים וחודרים לפנימיות הלב, אבל כללית מהווה לשון הקודש יותר „קולמוס“ של הבנה ומוחין ואילו זרזגון היא יותר שפה של לב.

כ”ק אדמו”ר הזקן נ”ע אומר, בפרק י”ד²⁹, „מדת הבינוני היא מדת כל אדם ואחרי כל אדם ימשוך – שכל אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה“. את זאת אומר הרבי בלשון הקודש, ומבאר זאת בהסבר שכל אחד קולט אותו וחש בו בעומק לבו, אך שלהבת נועם הלב באה כאשר מחציתו הראשונה של הפרק מבוארת בהתבטאות של זרזגון.

הרבי חופר במעמקי לבו של בעל התאוה ופותח בו כלי גדול של אש להבה שאותו בעל תאוה מדבר ללבו: „אינני רוצה להיות רשע אפילו שעה אחת, ואפילו קל שבקלים יכול למסור נפשו על קדושת ה', ולא נופל אני ממנו בודאי“.

לאחר ההקדמה בפרק י”ד – מבאר הרבי, בפרק ט”ו, את הפסוק³⁰, „ושבתם וראיתם“ וגו', ומסביר שבבינוני יש שתי דרגות: „עובד אלקים“, „ואשר לא עבדו“. דרך הבעש”ט היא – להיות „עובד אלקים“, באופן של „עבדו“.

בתקופת היוכוחים שהיו בשעתו, של גדולי המתנגדים עם אדמו”ר הזקן, הם שאלו אותו על התועלת בדרך חדשה בעבודת ה', והרי הם – המנגדים – אינם לומדים חסידות והם עובדי ה' !?

השיב אדמו”ר הזקן³¹ כי הסבא – הבעש”ט³² – נשאל שאלה זו: לשם מה הוא עושה דרך חדשה בעבודת השי”ת, והרי ישנם ספרי מוסר והיו צדיקים גדולים כמו „הראשית חכמה“, „השל”ה הקדוש, ומה אם כן הדרך החדשה שהוא עושה.

(28) ראה גם שיחת ש”פ בראשית (התוועדות א) תשי”ד (תורת מנחם תשי”ד ח”א ע' 103).

(29) בספר התניא.

(30) מלאכי ג, יח.

(31) ראה שיחת אהש”פ תשט”ו (לקו”ש ח”ב ע' 474. תורת מנחם התוועדיות תשט”ז ח”ב ע' 234 ואילך).

(32) „נודע כי כ”ק רבינו הגדול קרא עצמו נכד מורנו הבעש”ט במובן רוחני“ – אגרות קודש ח”ב ע' 1136 ואילך.

שסב. ועוד. נתבאר בלקו”ש ח”ד ע' 1136 ואילך.

והנגידים ר”י ברלין⁷, ר”ש גורארי⁸, ר”י הורוויטש⁹, כי ביום ג, ז' כסלו הוא עומד לנסוע לפטרבורג, והוא מזמין אותם להגיע לשם ביום חמישי, ט' כסלו, להתייעצות בענייני כלל חשובים, והוא מבקש מהם לבוא במועד.

באסיפה זו, של יום ט' כסלו, נידונה, בין עניני הכלל השונים, גם שאלת הספקת מצות וצרכי הפסח לחיילים היהודיים שבחזית. הוחלט להגיש בקשה לממשלה בדבר כינון ועדה מרכזית למטרה האמורה. במקום נקבע הרכב משלחת להעלאת הנושא לפני שרי הפנים והמלחמה. ביום שני, י”ג כסלו, התקבלה המשלחת לראיון ראשון עם שני השרים האלה.

פעולות כ”ק אדמו”ר נ”ע בנושא „הספקת מצות לחיילי החזית“ תופסת מקום חשוב ברשימותי מן השנים תרס”ד-תרס”ה¹⁰. עתה מספר הנני את הדברים „בקיצור דקיצור“ רק כהקדמה לאימרה של כ”ק אדמו”ר הזקן נ”ע.

ביום רביעי, ז' ניסן, ה' לכ”ק אדמו”ר נ”ע צער רב ממכתב שהתקבל מר' לייב גורביטש¹¹, שליח¹² הועד המרכזי בחרבין¹³, שלכל המקומות בהם נמצאים חיילים יהודיים הגיעו כבר מצות ומיצרכי פסח, מלבד החזית הקדמית בשאנחיי, לשם קשה להגיע. עם זאת נשלח לשם קרון של מצה וצרכי פסח, בליווי שליחים מיוחדים, בתקווה שיגיע לשם.

ביום שני, י”ג ניסן, התקבלה בשורה טובה שקרון המצות וצרכי הפסח, שנשלח עבור החיילים היהודיים הנמצאים בחזית הקדמית, הגיע ליעדו – המוצבים הקדמיים.

(תרצ”ב) ע' רלו. בית רבי ח”ג פ”ט. עלה לארה”ק בשנת תרצ”ב, ונפטר שם ביום ב/ כו תמוז תרצ”ז (קובץ „שערי ציון“ תמוז-אלול תרצ”ז ע' נג*), ומ”כ בחלקת חב”ד בהר הזיתים.

(7) מריגא. חתן אחות כ”ק אדמו”ר מהר”ש (הרבנית ראדע פריידע). נפטר בקיץ תרס”ח. ראה אודותו: אגרות קודש אדמו”ר מהורש”ב ח”ב ע' תשא-תשב. נזכר בספר התולדות אדמו”ר מהר”ש (קה”ת, תש”ז. תשנ”ז) ע' 76 ואילך. ספר השיחות תש”ב ע' 98. ס”ע 117. תש”ה ע' 24. ע' 28. ע' 30 ואילך. ע' 41. תש”ח ע' 177. וש”נ. ועוד.

(8) ר' שמואל ב”ר שניאור זלמן גורארי. מה”י ושב”ס אצל אדמו”ר מהר”ש, ואח”כ נצטווה ממנו להתעסק במסחר. מחסידי אדמו”ר מהורש”ב ואדמו”ר מהוריי”צ. נפטר בחודש אדר תרפ”א. ראה אגרות קודש ח”א ס”ע קיט ואילך (בהערה). שם ע' שכו. ח”ד ע' קעה. ראה אודותו ספר השיחות תרצ”ז ע' 192. תרצ”ז ע' 301.

(9) ר' יעקב הורוויטש מריגא. נזכר בספר השיחות תש”ב ע' 97 ואילך. תש”ד ע' 18. תש”ה ע' 24. תש”ח ע' 177. אגרות קודש ח”ח ס”ע קי ואילך. ועוד.

(10) ראה רשימת רבינו משנת תרס”ה – סה”מ תרס”ה ע' שנד ואילך.

(11) מוויטעבסק.

(12) ראה אגרות קודש אדמו”ר מהורש”ב ח”ד ע' צט. ע' קא. ע' קט. ע' קכא. רשימה שבהערה 000.

(13) עיר הסמוכה אל מקום המלחמה.

(*) ושם, שנפטר בשנת השמונים וארבע לחייו – וא”כ נולד בשנת תרי”ד. אבל בספר „אהלי שם“ (פינסק, תער”ב) ע' 190 שנולד בשנת תרי”ח. בקובץ „תורת ארץ ישראל“ – ירושלים, תמוז-אלול תרצ”ז – שנפטר בן 9”ה שנה.

ביום שלישי, י"ב ניסן, שיגר כ"ק אאמו"ר נ"ע מברקי תודה וברכה לחברי הועד המרכזי בפטרבורג.

בליל התקדש חג כאשר כ"ק אאמו"ר נ"ע וכל המסובים ישבו לסדר הראשון של פסח והחלו לומר את ההגדה, "הא לחמא עניא", דיבר כ"ק אאמו"ר נ"ע בענין החיילים היהודיים הנמצאים במלחמה:

"כל דכפין ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח"¹⁴ – הדברים אמורים כשניתן להגיע, ויש מקום להגיע אליו, להשיג מצה, אך כאשר אין לאן להגיע – יש להביא המצה אל הנזקק. השבח להשי"ת שכל יהודי מדינתנו קיימו מצוה זו מתוך הרגש פנימי של אהבת ישראל".

תוך כדי כך הובא מברק מפטרבורג, בו מודיע הועד המרכזי, שעל פי הידיעות שקיבל הגיעו המצות וצרכי הפסח לכל נקודות החזית כולן, כולל המוצבים הקדמיים בחזית.

"הרבי¹⁵ אמר – החל כ"ק אאמו"ר נ"ע לספר – "כי הבעש"ט ה' חותם את שמו "מאקופ"¹⁶ ולפעמים חתם את שמו – "מטלוסט"¹⁷. טלוסט היתה עיירה ששכנה על הגבול, ושם היו מוצבים מבוזרים נטושים ("אָקאָפּעס"). הורי הבעש"ט היו עניים גדולים, וכיוון שלא היתה להם דירה בעיירה – גרו במוצבים אלה, ושם נולד הבעש"ט. זאת הסיבה שהבעש"ט הוסיף לחתימתו את המלה "מאקופ", כלומר – מן החלק "אקופ"¹⁸ של העיירה טלוסט"¹⁹.

"הבעש"ט" – ממשיך כ"ק אאמו"ר נ"ע – "נולד במוצב של חזית, ודבר זה מהווה הוראה על דרך העבודה של הבעש"ט כי יש להיות תמיד במוצב החזית של המלחמה הרוחנית. מוצב החזית של הבעש"ט – כוחו יפה לא לעמוד בגבורה מול העמדות הצבאיות הנגדיות, אלא שהוא גם מעניק כוח להצליח במלחמה הרוחנית"²⁰.

(14) הגדה של פסח פיסקא, "הא לחמא עניא".

(15) אדמו"ר הזקן.

(16) = מן המקום שנקרא אקופ (ראה מכתבי הבעש"ט ב"התמים" חוברת א (ע' כב [יב, ב]).) ושם (ע' יט [יא, א]): "נולדתי בק"ק אקופ". ועד"ז בשיחת כ' כסלו תרצ"ג (לקוטי דיבורים ח"א לא, א). ובספר השיחות תש"א ע' 153: מורנו הבעש"ט איז געבאָרן געוואָרן אין דעם גאָר קליינעם ישוב אקופ.

(17) ראה "התמים" שם (ע' יב [ז, ב] ואילך).

(18) = מוצב חזית, עמדה צבאית.

(19) ראה גם מכתב הרב יוסף לעווינשטיין מסעראצק (ת"ר-תרפ"ד). בעהמ"ס דור ודור ודורשיו (נדפס בקובץ נחלת צבי (בני ברק, תשנ"ז) חוברת יד ע' קעב).

(20) ראה בארוכה שיחת ליל ב' דחה"פ תש"כ (תורת מנחם – התוועדות תש"כ ח"ב ע' 10 ואילך).

יום ז' של פסח בסעודה, תרצ"ו

– תרגום חפשי מאידית –

אתמול דובר על מה שאמר הרבי (כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע) כי הבעש"ט נולד במוצבים שהיו בגבול העיירה טלוסט, ועל ביאורו של כ"ק אאמו"ר נ"ע על זה, אותו אמר בליל ראשון של פסח תרס"ה.

בביאור זה על דבריו של הרבי יובנו הפרקים י"ד וט"ו בתניא.

בפרק י"ב מבאר הרבי מיהו בינוני, ובפרק י"ג מבאר הרבי את מאמר רז"ל²¹: "בינוני – זה וזה שופטן ומתאר לפי זה את סדר העבודה בפועל. לאחר הקדמה זו מסביר הרבי, בפרק י"ד, כי "מדת הבינוני היא מדת כל אדם".

בליל ראשון של פסח בשנת תרנ"א, לאחר שכ"ק אאמו"ר נ"ע סיים את הפיסקה "הא לחמא עניא" – אמר כי על פיסקה זו יש מספר רב של ביאורים, אך הפירוש הפשוט הוא שבפיסקה זו מבואר "בקיצור נמרץ" כל תוכן ענין הפסח, והיא נאמרה בשפה המדוברת אז כדי שהכול יבינו²².

בהמשך לזה הזכיר כ"ק אאמו"ר נ"ע מספר של גדולי הגאונים שכתבו את ספריהם בשפה שהקהל הרחב דיבר בה, וסיים כי כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע נאלץ לכתוב מאמר חסידות בשפה המדוברת (אידיש) – "פוקח עורים"²³.

כ"ק אאמו"ר נ"ע הרחיב את הדיבור במעלת שפת הז'רגון (אידיש)²⁴, הקרובה ללב. בתוך כך הזכיר את אגרת הקודש "הוכח תוכיח"²⁵, שבה מזהיר הרבי על חובת עבודה שבלב וכותב²⁶: "...ועתה באתי לחדשן ולחזקן ולאמצן בל ימוטו לעולם ועד, גוואלד גוואלד"²⁷, עד מתי יהי זה לנו למוקש".

כ"ק אאמו"ר נ"ע מסתמך על אדמו"ר הזקן נ"ע ואומר: "הרבי, שקיבל באורך רוח את כל הסבל הרב שלו, צרות, יסורים ורדיפות רבים כליכך, מזדעק כאן מקירות לב קדשו: גוואלד גוואלד, עד מתי יהי זה לנו למוקש".

(21) ברכות סא, ב.

(22) ראה גם ספר השיחות תרצ"ז ע' 234. הגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים פיסקא, "הא לחמא" (ע' יב).

(23) ראה הקדמת אדמו"ר האמצעי לפוקח עורים. וראה גם רשימת רבינו "אופן ההשתלשלות בהתיסדות חסידות חב"ד, דור ראשון, דור שני" (קה"ת תשס"ט) סעיף מ.

(24) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 446 ואילך.

(25) קונטרס אחרון קסב, ב ואילך.

(26) שם קסג, א.

(27) בקונטרס אחרון שם: בל ימוטו עוד לעולם ועד ח"ו (גוואלד גוואלד).